

Till: Statens råd för kärnavfallsfrågor, KASAM
103 33 Stockholm

Juridiska och processkopplade frågeställningar av fortsatt intresse efter Statens råd för kärnavfallsfrågor, KASAM:s, seminarier om alternativredovisningar och beslutsprocessen

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, vill härmed överlämna ett antal frågeställningar till Statens råd för kärnavfallsfrågor, KASAM, som en uppföljning efter seminarierna om alternativredovisningar och beslutsprocessen. Frågeställningarna är sådana som föreningen anser kan behöva ytterligare belysning inom genomlysningsprojektet eller på annat sätt. Dessa frågor ska även ses som en komplettering av de frågeställningar som MKG tidigare (061127) skickat in som en input i KASAM:s genomlysningsprojekt. MKG begär att KASAM tar till sig följande frågeställningar i det fortsatta arbetet med juridiska frågeställningar och frågor som rör beslutsprocessen:

- Det samhälleliga ändamålet med slutförvarsprojektet
- Frågor som rör ansvaret för och deltagandet i olika typer av samrådsmöten
- Naturvårdsverkets roll
- Oklarheter om alternativredovisningar i ansökan
- Inskränkning av verksamheten so ansökan kan komma att gälla
- Länsstyrelsernas krav på redovisning av jämförbara sätt att nå samma syfte
- Avstämningsinstans för MKB:n enligt holländsk modell

Det samhälleliga ändamålet med slutförvarsprojektet

Juristerna som gjorde presentationer på KASAM:s seminarium om beslutsprocessen på Arlanda 061115 tog upp frågan om att det inför miljödomstolsprövningen är viktigt att det finns ett tydligt ändamål med slutförvarsprojektet. Tydligast var Peggy Lerman som med bestämdhet hävdade att för ett projekt av denna vikt behövs det ett samhälleligt definierat ändamål för att möjliggöra en bra miljöprövning av projektet. Peggy gjorde ett försök att ange vad hon hade förstått var det samhälleliga ändamålet (kärnsäkert förvar, ingen export och ingen upparbetning) och skilde dessa från vad hon beskrev som kärnkraftsindustrins projektmål (inom en generation, lokal acceptans, KBS-3).

Miljörelsen har i många år hävdat att frågan om ett tydligt samhälleligt ändamål, formulerat på högsta politiska nivå, är central för att kärnavfallsprojektet ska bli framgångsrikt. Svenska Naturskyddsföreningen, SNF, Avfallskedjan och Oss - Opinionsgruppen för säker slutförvaring i Östhammar har i yttranden till FUD-92, FUD-95, FUD-98, FUD-01 och FUD-04 påpekat behovet av att principer och funktionsvillkor för ett slutförvar tydliggörs för att det ska vara möjligt att värdera olika metoder och platser för slutförvaring av använt kärnkraftsbränsle. Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, framförde i sitt yttrande till FUD-04 att föreningen anser att för att FUD-programmet relevans skall kunna bedömas är en precisering av slutförvarsprojektets miljömässiga uppgift och mål nödvändig.

Statens kärnkraftinspektion, SKI, och regeringen har genom åren inte tagit hänsyn till det grundläggande konstaterandet framfört av miljörelsen att slutförvarsprojektet behöver ett tydligt formulerat samhälleligt ändamål. Även om KASAM har haft vissa diskussioner kring t ex etiska frågeställningar har inte heller KASAM tagit ett samlat grepp om denna frågeställning.

Behovet av att det finns ett samhälleligt formulerat ändamål blev väldigt tydligt på KASAM:s beslutsprocesseminarium på Arlanda. Uppenbart hade kärnkraftsindustrin förutsett att det skulle kunna bli en diskussion om ändamålet för slutförvarsprojektet. Företrädare för kärnkraftsindustrins kärnavfallsbolag, SKB, gick i svaromål med en förberedd beskrivning av vad industrin ansåg vara ändamålet med slutförvarsprojektet. MKG har sökt upp ursprunget till beskrivningen och det visar sig att är framtagen för att ingå i underlaget till samrådsmötena i Oskarshamn och Östhammar i maj/juni 2006. Samråden behandlade alternativa metoder och lokaliseringar. Underlaget och därmed industrins ändamål som det beskrivs i underlaget var tydligt framtaget i syfte att stödja industrins val av metod och plats och för att hävda att alternativa metoder och lokaliseringar var sämre. Detta innebär att ändamålet som industrin beskrev det på KASAM-seminariet är konstruerat så sent som våren 2006 i syfte att utesluta alternativ.

Det är mycket tydligt att det inte är möjligt att låta kärnkraftsindustrin ha formuleringsinitiativet vad gäller det samhälleliga ändamålet med slutförvarsprojektet. Det skulle vara mycket bra om KASAM i genomlysningens projektet tog tag i denna fråga. Om en bra och bred process kan startas kan denna resultera i ett underlag som kan ge regeringen en möjlighet att i beslutet om FUD-07 ta fäste på frågeställningen om ett samhälleligt ändamål för slutförvarsprojektet. Utgående från ett tydligt politiskt direktiv, som naturligtvis måste vara grundad i lagstiftningen, kan sedan funktionsvillkor, platsvalskrav, mm formuleras.

Frågor som rör ansvaret för och deltagandet i olika typer av samrådsmöten

Det finns idag ett antal olika typer av möten som ingår i olika typer av formella eller informella samråd mellan kärnkraftsindustrin och olika parter:

1. Möten mellan myndigheterna och kärnkraftsindustrin som ursprungligen startades som ett resultat av regeringsbeslut men som nu utgör regelbundna mötestillfällen för att diskutera gemensamma intressen
2. Expertgruppsmöten mellan kärnkraftsindustrin och myndigheterna och deras expertgrupper, s k INSITE/OVERSITE/SIERG-möten
3. Möten mellan kommunerna, kärnkraftsindustrin och myndigheterna med Länsstyrelserna i Kalmar och Uppsala som ansvariga (MKB-Forum Oskarshamn och Samråds- och MKB-grupp Forsmark)
4. Samrådsmöten med allmänhet och organisationer enligt 6:e kapitlet miljöbalken

Det är önskvärt att en översyn görs av dessa möten. I många avseenden styr kärnkraftsindustrin mötesprocesserna i alltför hög grad och det skulle kunna vara en tydligare styrning av vissa mötesprocesser från myndigheternas sida. Länsstyrelsernas roll i kommunmötena bör utredas. Liksom hur rätten för miljöorganisationer att kunna delta på möten i så stor utsträckning som möjligt kan garanteras.

Naturvårdsverkets roll

Naturvårdsverket är alldeles för osynlig i processen inför ett eventuellt beslut om att bygga ett slutförvar. Vad ska Naturvårdsverkets roll vara och hur går det att garantera att verken axlar den rollen?

Oklarheter om alternativredovisningar i ansökan

Även om mycket har gjorts för att försöka råda klarhet i vilka alternativredovisningar för metod och platsval som behövs i ansökan återstår det vissa oklarheter, åtminstone vad gäller alternativredovisningen.

Jonas Ebbesson sa i sitt föredrag på KASAM-seminariet om beslutsprocessen på Arlanda 061115 att bästa möjliga teknik i världen som är industriellt möjlig ska väljas. Han sa samtidigt att miljödomstolen inte kan kräva att sökanden lägger forskning och utveckling på att ta fram nya industriella metoder. Men, vad gäller när ingen industriell metod finns tillgänglig men där sökanden endast har valt att utveckla en metod trots att kunskapen har funnits i 15-20 år att det kan finnas alternativ som kan visa sig långsiktigt miljömässigt bättre?

Inskränkning av verksamheten som ansökan kan komma att gälla

Under 2006 har kärnkraftsindustrin ändrat sin syn på vad det är som ansökan för att slutförvar av använt kärnbränsle ska gälla. Industrin säger

nu att den endast avser ansöka om att genomföra KBS-metoden och att det är endast detta som samrådet och miljökonsekvensbeskrivningen ska gälla. Detta är en uppenbar inskränkning av vad ansökan ska gälla. För ett projekt av denna storlek måste ansökan gälla verksamheten i en vidare mening – att finna den bästa långsiktiga hanteringen av använt kärnkraftsbränsle. Hur kan det säkras att inte industrin inskränker verksamheten i ansökan på detta sätt?

Länsstyrelsernas krav på redovisning av jämförbara sätt att nå samma syfte

I Miljöbalken 6:e kap §7 står det:

"När en miljökonsekvensbeskrivning skall redovisa alternativa utformningar enligt andra stycket 4 får länsstyrelsen, inom ramen för samrådsförfarandet, ställa krav på att även andra jämförbara sätt att nå samma syfte skall redovisas."

Kan länsstyrelserna när som helst under samrådsförfarandet ställa detta krav? Vilka kriterier brukar normalt gälla för att kravet ska ställas. Uppfyller ett slutförvar för använt kärnkraftsbränsle dessa kriterier?

Avstämningsinstans för MKB:n enligt holländsk modell

I Holland har det införts en avstämningsinstans för miljökonsekvensbeskrivningen, MKB:n, som är oberoende av sökanden och granskande myndigheterna. Om det upptäcks att det är stora problem för industrin att åstadkomma en miljökonsekvensbeskrivning som är acceptabel, kan det finnas sätt att för just kärnavfallsprojektet åstadkomma en liknande lösning i avsikt att öka kvalitén på MKB:n och acceptansen för både MKB:n och samrådsförfarandet.

Sammanfattande begäran

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, begär att KASAM tar till sig ovanstående frågeställningar i det fortsatta arbetet med juridiska frågeställningar och frågor som rör beslutsprocessen.

Bästa hälsningar,

Johan Swahn
kanslichef

johan.swahn@mkg.se
070-467 37 31